

ODGOJNI PROBLEMI S MLADIMA U SLOBODNO VRIJEME*

JOSEPH ORIOL PUJOL HUMET

Fundació Pere Tarrés
c. Numancia 149-151
08029 Barcelona, Španjolska

Primljeno:
17. 4. 2007.

Stručni
rad

UDK
379.8.092-
-053.6

Sažetak

Članak proučava odgojnu perspektivu slobodnog vremena, ukazujući na neke izazove. Ponajprije se naglašava važnost odgajatelja i odgoja u vrijednostima. Nakon toga se ukazuje na problem aktivnosti u vrijeme dokolice, ističući neke vidove koje valja imati na umu pri odgojnom planiranju: kakvoću djelatnosti, povezanost s voljom, skrb za noć, povezanost i suradnju na razvoju, pozornost prema prostorima duhovnoga.

Ključne riječi: mladi i slobodno vrijeme

Praćenje adolescenata i mladih u njihovim prostorima dokolice jedan je od velikih izazova Crkve tijekom sveukupne novije povijesti i, posebice, danas. To je ujedno i zadaća cijeloj organizaciji kojoj je cilj odgoj u slobodno vrijeme. Aktualnu stvarnost toga odgojnog odnosa živimo kao nešto posebno složeno premda i ne sumnjamo da je to svaki naraštaj doživljavao na sličan način. Važno je biti svjestan, koliko god bili zabrinuti za mlade, da se izraz »mladost je izgubljena« pojavljuje već u klasičnim grčkim tekstovima. Razmišljat ćemo o aktualnim odgojnim zadaćama iz perspektive minimalne aktualizacije onoga što bi trebali biti klasični i čvrsti kriteriji od pojave »naraštaja adolescenata«.

U svakom trenutku povijesti ono što su ostvarivali novi naraštaji razlikovalo se od perspektive odraslih, iako je sigurno da su promjene u današnjem zapadnom svijetu brže nego u prošlim razdobljima. Kao što tvrdi José Antonio Marina, za odgoj

jednoga mladog čovjeka potrebno je čitavo pleme, jer na njega utječe sve što ga okružuje. Ako su kriteriji nekog naraštaja bili homogeni kriteriji »cijelog plemena«, danas to više nisu u istoj mjeri te postoji određena opća svijest da je bolje ne miješati se u to. Ta prividna odsutnost kriterija i modela je utjecaj koji ne pomaže učvršćivanju ni granica ni kriterija, a ujedno predstavlja i još jedan element raspršivanja u odgojnim »inputima« koje mladi čovjek prima.

1. ODGAJATELJ

Temeljni element i glavni izazov odgojnog odnosa je lik odgajatelja. Ili je on uporišna osoba, s jasnim kriterijima i dostatnom privrženošću, ili ono što radimo nije odgojno djelo. Možemo otvarati nove

* Naslov izvornika: *Retos educativos con los jóvenes en el tiempo libre*, u: »Misión Joven« 47(2007) 366-367, 15-21.

prostore, »prihvaćati« mlade, omogućiti im određenu vrstu zabave, ali ako nema neke uporišne osobe nema smisla nastaviti s našim razmišljanjem, a vjerojatno ni s aktivnostima koje predlažemo. Autentičan pastoral, koji vrši istinski odgojni utjecaj, postoji jedino u okruženju u kojem postoji odgajatelj i više ili manje ograničena skupina mladih. Zatim ćemo u našem centru odrediti tko je ta osoba, tko je odgovoran, tko je osoba kojoj se uz formalni priznaje i moralni autoritet upravljanja organizacijom. Usmjerimo svoje snage u traženje osobe, nastojeći joj olakšati vrijeme koje je potrebno za posvećivanje projektu jer bez te osobe ništa neće imati smisla. Nemojmo se jednostavno pouzdavati u Providnost ili u nepokretnost mladih, jer bi njihova neusmjerena životnost mogla dovesti do problema i do prekida ispunjenih sukobima.

O liku ravnatelja odgojnog centra, odnosno o onome tko je odgovoran za svaku cjelinu, mogli bismo razmišljati više od prostora koji je predviđen na ovim stranicama. Ne smije se međutim nikako zaboraviti da on treba biti osoba s određenom karizmom za mlade, sa sposobnošću i voljom za rad, oduševljena za taj projekt, s jasnim kriterijima o vrednotama odgoja i o načinu kako to učiniti. Osim toga, on treba da prenosi vjeru samo ako je to moguće polazeći od svoga života, od dubokih uvjerenja, od usrdne molitve i njezina redovitog slavljenja.

Odgajatelj treba predano raditi sa skupinom mladih. To uključuje raspoloživost, mnogo raspoloživosti, jer mladi žele biti zajedno u raznim trenucima i satima. Međutim, ta raspoloživost treba biti za svakoga mladog čovjeka koji po prvi put osobno nešto doživljava i koji u bilo koje vrijeme može tražiti odgajatelja, a to ne mora nužno kratko trajati. Nije uputno predvidjeti posredovanje kao odgajatelj ili

kao pastoralni djelatnik jedanput tjedno ili mjesečno. Raspoloživost je nešto neodložno, bez nje odrasla osoba prestaje biti uporišna točka i postaje netko tko izdaleka određuje neki propis izazivajući generacijsko protivljenje koje je logično za tu dob.

2. SOCIOLOGIJA DANAŠNJE MLADEŽI

Sljedeći moment koji obilježava pastoralne izazove jest prirodnost svakoga mladog naraštaja. Usprkos tome što ne možemo govoriti o mladeži nego o svakoj osobi, sigurno je da postoje neka obilježja koja su svojstvena pojedinoj dobi. Ako obilježavajući elementi te dobi mogu biti nesigurnost, prividna apatija, želja za protagonizmom, potreba za skupinom... kao obilježja današnjih skupina možemo navesti slabu vjernost, neprekidnu potrebu za snažnim poticajima što je plod bogatog i izmjenjivog okruženja.

Nedavno je tisak pisao o poteškoćama koju imaju već djeca da određeno vrijeme pažljivo prate neku temu. Učitelji i profesori su svjesni da kod mnoge djece situacije kao što su hiperaktivnost, veliko bogatstvo poticaja, nedostatan spavanje itd. izazivaju dodatne poteškoće za živahnost koja je svojstvena njihovoj dobi. Zbog toga su današnji adolescenti i mladi nezainteresiraniji za konkretan projekt, za neko mjesto susreta i određenu vrstu aktivnosti. Mogli bi je vrednovati i cijeniti kao trenutak svog slobodnog vremena, ne vezujući se za neku obavezu ili nešto trajno.

Salvador Cardús, profesor sociologije na Nezavisnom sveučilištu u Barceloni na raznim je predavanjima izložio model radara koji vodi mlade usmjeravajući ih prema raznim uporišnim točkama. Ne postoji jasan putokaz kao kod tradicionalnog kompasa, nego razne uporišne točke koje omogućuju usmjeravanje prema radaru. Možda

moramo prihvatiti ograničenje da postoji tek jedna od antena ili čvrstih točaka od kojih se odbijaju valovi radara, a ne magnetski sjever. Naš je utjecaj možda manji nego u prošla vremena, ali već i samo jedno uporište može izbjeći sudar i ispravno usmjeriti usprkos svojoj skromnosti. Ako je to specifičnost današnjega društva, prihvatimo je i nemojmo se obeshrabriti i nemojmo smanjivati naše zanimanje za mlade i za odgojne projekte koje ćemo voditi.

3. ODGOJ ZA VREDNOTE

Odgajati znači prenositi vrednote, a to se podrazumijeva kao teoretska izgradnja koja označava sklonost ponašanju u određenom smislu. U medijima se kojiput govori o vrednotama kao da je riječ o malim tabletama koje netko posjeduje i koje u odgojnom postupku daje odgajaniku. Odgajati znači odrediti granice, znati reći ne i pratiti u prihvaćanju toga ne. Odgajati znači odrediti pravila ponašanja, običaje, i učiniti ono što se može kako bi se to i izvršilo. Ponekad je riječ o jednostavnim običajima koji se odnose na poštivanje, na red u svakodnevnom životu, na stegu, na por i postojanost u aktivnostima kao što je neko putovanje. Polazeći od pounutarnjenja tih ponašanja, pretpostavlja se nastojanje neke osobe da ta ponašanja postanu navike iz kojih možemo izvesti vrednote, oblik postojanja.

U susretu s društvom koje predlaže vrednote kao što su relativizam, udobnost, a da se ne govori o lijenosti ili što je moguće manjem naprezanju, senzualnosti, užitku, laganom postizanju rezultata... izazov našeg prijedloga je učiniti zahtjev poticajnim, privući pomoću projekata koji olakšavaju usvajanje vrednota kao što su poštivanje, postojanost, jednostavnost, duboko razmišljanje, odgovornost... Prenositi vred-

note znači zajednički ih živjeti pomoću djelatnosti i u svakodnevnom životu koji okružuje djelatnost. Odgajati u postojanosti znači doći na vrhunac našeg putovanja, a ne pričati i govoriti o značenju imenice »postojanost«. Odgajati jednostavnost znači živjeti je u taboru, na logorovanju, u tjednim aktivnostima i razmišljati o njima u skladu sa solidarnim iskustvom s onima koji to iskustvo žive zbog toga što im nedostaju odgovarajuća sredstva. Nećemo zasladiti naš projekt, nećemo razblažiti naš prijedlog. Bilo da je riječ o dostojanstvu, poteškoćama, osobnom poznavanju i životu, nećemo posumnjati u odgoj »klasičnih« vrednota u našem odnosu s mladima. Naš prijedlog kršćanskog humanizma koji je možda manje atraktivan od vrednota »otpora«, nesumnjivo će pomoći osobi u budućnosti. Njegovo prenošenje istinski je izazov za odgajatelja.

4. NOVOST U DJELATNOSTI

Zreo odgajatelj koji je sposoban biti voditelj brojne pastoralne ekipe, normalna mladež našega vremena – s kratkim hlačama i nemarnim izgledom, uvjerljiv prijedlog odgoja i, napokon, izazovne ponude aktivnosti, što nije bitno, ali je »papir za zamatanje« kojim sve umatamo. Ne možemo omotati naš projekt novinskim papirom, ni smeđim papirom za omatanje poštanskih paketa. Sadržaj moramo vrednovati uporabom kvalitetnog sredstva za zamatanje. Aktivnosti su sredstvo za odgoj u vrednotama. One su konkretan prijedlog, a izazov se sastoji u inovaciji i u kvaliteti tih aktivnosti.

Izazov aktivnosti nije poprimio dostatnu razinu za mnoge organizacije i školske centre koji prihvaćaju skupine mladih. Postoje modeli koji nisu izgubili svoju važnost, npr. praksa organiziranja izleta ili

kampiranja. Obratimo li pažnju na brzinu kojom se troše poticaji u našem društvu, možda neke treba zamijeniti ili spojiti s drugim mogućim izborima. Turizam koji se prakticira u kontekstu nekog centra za mlade, putovanje zrakoplovima s *niskom cijenom karata* (low cost) na kulturno zanimljiva odredišta, što uključuje i određeni napor i susret s prirodom, jedna je od konkretnih mogućnosti. Razmjena s drugim skupinama iz raznih mjesta ali slične kulturalne razine može biti privlačna za skupine mladih, a posebice za manje skupine, gdje je unutarnji poticaj manji. Nužna je kreativnost, uključujući nastojanje odgajatelja u definiranju inovativnih aktivnosti za uspjeh prijedloga.

Usudujemo se uporno tvrditi da je potrebno usklađivanje rada s drugim organizacijama kako bi se u sve to unijela određena novost i poticaj koji je u određenoj dobi potreban, a posebice ako je skupina brojčano mala. Uspješan primjer, iako nesumnjivo zahtijeva značajnu pripravu, jesu radni susreti. Tu se jasno uočava doprinos mladih, kao i njihov napredak i rezultati. Polazište je suživot jednakih u skupini koju vode stručnjaci za pojedinu djelatnost mnogo više od odgojitelja koji prati skupinu. Možda je lakše uvoditi novosti s praznicima, ali jednako tako moramo tražiti druge mogućnosti za svakodnevicu kao što su nove tehnologije, olakšavanje uspostavljanja odnosa nastojeći uočiti zanimanje mladih. Moramo »revolucionirati« i povremene tjedne aktivnosti sa skupinom.

5. FIZIČKI OKVIR AKTIVNOSTI

Kakvoća prijedloga u kojima se uokviruje naš odgojni prijedlog, određena udobnost koja se ne odriče jednostavnosti, jesu početni izazovi. Kako bi se privukao od-

ređeni naraštaj, koji prečesto živi u izobilju, moramo u našim prostorima, dvoranama i prostorima u kojima se ostvaruju naše aktivnosti uspostaviti barem minimalno dostojanstvo. Polazeći od određenoga okvira koji ih nesumnjivo privlači, trebamo biti kreativni u predlaganju aktivnosti.

Chesterton je rekao: Kad primijetite obitavalište sa stolom, četiri različite stolice i golom žaruljom na stropu, nesumnjivo je riječ o katoličkoj župnoj crkvi. Ta krajnja jednostavnost koja graniči s nemarom nije privlačan prijedlog za današnje mlade. Prostorije trebaju imati bar malo topline, prostori trebaju biti udobni što se tiče namještaja, grijanja, osvjetljenja. Trebaju imati glazbene uređaje, projektor, televizor... kako bi nove tehnologije koje toliko privlače adolescente mogle biti opravdanje za susretanje u omladinskom centru. Snimanje CD-a, gledanje filma ili nogometna utakmica, komunikacija s drugom skupinom s kojom zajednički organiziramo neki susret ili aktivnost za vrijeme praznika, trebaju biti djelatnosti koje su moguće u centrima za mlade. Krut odgojni ili pastoralni projekt ne može zanemariti minimum udobnosti i spomenutih sredstava kako bi bio privlačan.

Ne miješajmo jednostavnost s oskudicom. Budimo svjesni da je neophodno uložiti određeni minimum želimo li aktivnosti učiniti zanimljivima. Kao što su katoličke škole obnovile i poboljšale područje rasonode, sportske dvorane i ostale prostore za rekreaciju, tako valja urediti i centar za mlade. Opredijelimo li se za praznično ljetovalište ili za šetnju, nećemo se zadovoljiti samo utočištima u planinama ili starim kućama, nego ćemo u određenom trenutku izabrati moderne hotele za mlade ili mjesta koja će biti sama po sebi privlačna.

6. DRAGOVOLJNO ANGAŽIRANJE

Premda u prividnoj suprotnosti s vlastitim životnim stavom, mladom je čovjeku potrebna intenzivna ispunjenost njegova slobodnog vremena kao i prostori neobaveznog razgovora i dokolice. Važno je predlagati dragovoljno djelovanje koje zahtijeva postojanost i koje je stvarno korisno, inače prestaje biti zanimljivo. Uspjeh centara za provođenje slobodnog vremena zahvaljuje se s jedne strane neprekidnom angažiranju koje zahtijeva mladog animatora i korisnost koju on vidi u svojoj tjednoj aktivnosti i za vrijeme ljetnih kolonija s djecom. S obzirom na zahtjeve, sličnoga oblika mogu biti i planinarske i sportske aktivnosti. Susret s prirodom, samosvladavanje, ekipa... sve su to elementi koji identificiraju mladog čovjeka i pomažu mu da prekine s običajima provođenja slobodna vremena u noćnim provodima po barovima i diskotekama.

Iskustvo u Barceloni i okolici, s obzirom na katoličke pokrete mladih u vrlo sekulariziranom društvu, pokazuje nam da ondje gdje postoje značajne skupine mladih postoji veće angažiranje animatora slobodnog vremena i skauta. Specijalizirani pokreti katoličke akcije ostali su bez angažiranih članova, a raspršio se i jedan od najangažiranijih pokreta, poznat pod nazivom »Hora 3«. Spomenuta je tvrdnja pojednostavljena jer predmet ovoga članka nije iscrpna analiza pastoralne djelatnosti u Kataloniji. Međutim, analizirajući stvarnost, ustanovljujemo da su jedine zajednice koje imaju značajniji broj mladih članova upravo one koje su vezane uz dragovoljno djelovanje koje zahtijeva postojanost, kao što je to u slučaju odgoja u slobodno vrijeme. Odatle izazov za ponekog odgajatelja skupine adolescenata da bude sposoban organizirati aktivnosti koje daju

smisao skupini i koje olakšavaju pojedinačno angažiranje u projektu. Ako su jedina ponuda aktivnosti za mlade, a glavna veza međusobni osobni odnosi, onda je to vjerojatno premalo da bi se skupinu dulje vrijeme održalo zajedno.

7. IZAZOV NOĆI

Noć je uvijek bila izazov, ali je to danas više nego ikada. Svaki pozitivni prijedlog za ispunjavanje nekoliko noći treba vrednovati kao velik uspjeh. Nije riječ o osudi radi osuđivanja prostora »prirodne« dokolice koje nudi tržište, nego o prijedlozima koji mogu biti komplementarni. Važno je da osoba vidi smisao u provođenju slobodna vremena. Ako se mladi čovjek istinski opredijeli za aktivnosti s određenim smislom, tada će i u noći provedenoj u nekom baru biti sposoban naći smisao i njegovo će se slobodno vrijeme obogatiti time i njegovom okolinom. Iskustva s noćnim sportskim natjecanjima, noćnim zabavama tijekom izleta krajem tjedna, pozitivnim alternativnim ponudama za određenu noć, glavni su izazovi koji nam se kao odgajateljima predstavljaju za naše planiranje.

Noć je velika briga za roditelje. Čini se da noć nije ničija odgovornost osim ako se remeti javni red. Čini se da svi – vlasti, škola, odgajatelji za zvanja, obitelj – okreću glavu na drugu stranu kao da aktivnosti koje se započinju nakon ponoći s njima nemaju nikakve veze. Čini se da su jedini gospodari noći diskoteke, barovi, alkohol, droga... Mladog čovjeka noć oduvijek privlači. Izazov koji je pred nama jest da budemo sposobni ponuditi privlačne aktivnosti kao alternativu ispraznim noćnim zabavama. Aktivnosti će nesumnjivo krenuti od sporta, planinarenja i spremnosti da se otvore prostori i prihvate alternativne aktivnosti.

PNouditi konkretne prijedloge važno je poput odgojnog djelovanja koje se prije toga ostvarivalo u adolescenciji i u svakodnevnim aktivnostima naših omladinskih centara. Mlada osoba koja je kao takva rasla od djetinjstva, osoba koja je pounutar-njila vrednote i zdrave navike, osoba koja se zna pozitivno bavljati i njegovati dobre međusobne odnose, teško će se prepustiti uzimanju opojnih tvari, a njezino korištenje slobodna vremena noću neće se razlikovati od njezina načina osobnog življenja. Ukoliko je to netko do ovoga trenutka ostvario s dostatnom postojanošću, to nesumnjivo predstavlja glavno jamstvo uspjeha kad je posrijedi noćna dokolica.

8. SURADNJA ZA RAZVOJ

Putovati po svijetu u kojem je prijevoz mnogo dostupniji, a turistička odredišta mogu biti vrlo zanimljiva za mlade, druga je djelatnost koju se može uključiti u naš popis sredstava o kojima smo prije govorili. Nekadašnje odredište taborovanja danas je uobičajeno krajem tjedna pa stoga trebamo biti odvažni u planiranju ljetnih aktivnosti. U tom popisu nećemo zaboraviti na osobno iskustvo koje može pretpostavljati i radno mjesto suradnje u nekoj nerazvijenoj zemlji. Ta će aktivnost nesumnjivo utjecati na mlade, ali ne samo na njih nego i na naše društvo u kojemu, zahvaljujući velikodušnosti mnogih, tisuće osoba svakoga ljeta odlaze na različita odredišta u Trećem svijetu. Ima li boljeg oblika odgoja za vrednovanje oskudice i poštivanje različitosti od upoznavanja Afrike i mnogih mjesta u Latinskoj Americi?

Postoji velik broj nevladinih organizacija od kojih su neke povezane i s redovničkim ustanovama čije djelovanje u Trećem svijetu vode misionari koji su vrlo angažirani na duhovnom i socijalnom pod-

ručju. Izvršna je to prigoda za konkretnu suradnju s njima. Tako se može doživjeti posebno ljudsko i kršćansko iskustvo, koje ostavlja svoj trag u pojedinim osobama. Proživjeti mjesec kolovoz s osobama koje su sretno, osjetiti pomanjkanje materijalnih dobara, uz pratnju nekoga tko je sav svoj život posvetio drugima, u mladom čovjeku potiče pitanja o smislu mnogih njegovih briga. Pripraviti ga nesumnjivo zahtijeva postojanje zrele skupine punoljetnih osoba, koje su prethodno na odgovarajući način pripremljene i međusobno povezane te imaju ljudske kvalitete na temelju kojih mogu upotpuniti život koji će tamo živjeti. Potrebno je osim toga pronaći i mjesta gdje će se to ostvariti, kao i osobe koje će im prenijeti izvanredno svjedočanstvo. Ujedno se traži i značajna vremenska raspoloživost, odreknuće od praznika, komoditeta... kao rezultat odgovarajućeg odgoja.

9. ANIMIRANJE VJERE

Posljednji izazov koji smatramo važnim jesu prostori duhovnog življenja, molitve ili slavljenja. To ne mogu biti izdvojeni, kontekstualizirani trenuci, koji odgovaraju jedino religioznom stilu svećenika ili svjetovnjaka koji će nas voditi. To treba da budu »uobičajeni« trenuci života skupine, koji će biti posljedica prostora međusobno podijeljenog razmišljanja i osobnog susreta sa svakim pojedinim sudionikom. Ti trenuci treba da budu dio svakodnevice polazeći od posebnosti življenja transcendentnoga i blizine s Bogom koji je ljubav. Bez straha, uz podršku svjedočenja svećenika ili voditelja skupine, na uobičajen način, odgovarajući na sveukupnu stvarnost i osobne trenutke. Moramo dopustiti da nas nosi vjera. Zahvaljujući tim doživljajima, bit će ispunjenije smislom i

sudjelovanje u okupljanjima mnoštva u pojedinim svetištima, u Taizéu ili u susretima sa Svetim Ocem...

Uvjereni smo da su današnje skupine koje su u sebi povezane i koje imaju određeno iskustvo vjere glavni naslovnici tih kolektivnih manifestacija koje Crkva omogućuje. Zadaća nas kao odgajatelja jest omogućiti nazočnost u tim činima i suosjećati s njima, ne »odlažući« ih na naš rub misleći da će okruženje učiniti sve ostalo. Iskustvo u skupini taizéovskih susreta ili onih koje Taizé organizira za Božić po europskim gradovima, može biti posebno iskustvo za mnoge osobe jednako tako kao i

svjetski dani mladih ili neki susret mladenačkih pokreta.

Izazovi se ne razlikuju mnogo od onoga što je odgoj bio tijekom povijesti. Okruženje je nesumnjivo mnogo teže budući da nije sukladno našim vrednotama, dok druge vrednote vrlo snažno brani pretvarajući naš prijedlog u planiranje otpora. Susrećemo se s mladima bez materijalne oskudice, s mladima koji su mnogo više nego u druga vremena potrebiti jasnih uporišta i prijedloga koji će im pomoći da rastu kao osobe. Izazov je motivacija, a naš osobni angažman treba nas potaknuti na radostan i hrabar odgovor.